

Falksjøen, Tydal kommune – Senkning av magasin til kote 814,50. Varsel om arkeologisk registrering

Vår ref: 202513018

Nedtapping under LRV er søknadspliktig etter kulturminneloven. Ifølge beskrivelsen av tiltaket, ønskes en senkning av magasinet til kote 814, 50 m.o.h. Dette er en senkning på 10 meter i henhold til manøvreringsreglementet fastsatt i skjønnsak etter regulering, hvor det sies at vannstanden i Falksjøen kun skal variere mellom 825.00 – 824,50 m.o.h. Nedtappingen tas til bunnkote tappeløp, og eksponerer dermed også i stor grad den opprinnelige markflaten nedstrøms for terskel på norsk side.

Faglig vurdering

Etter hva vi kan se, er det ikke tidligere gjennomført arkeologiske undersøkelser knyttet til etablering av Falksjøen. Reguleringen av Falksjøen hører under reguleringen av Øvre Nea av 23.08.1968. I forbindelse med etablering av dam like øst for østenden av Vessingsjøen, ble det gjennomført en arkeologisk undersøkelse av Nedalsmyrene (Martens 1969). Elveløpet tilhørende nåværende Falksjøen er ikke omtalt i rapporten som hverken undersøkt eller vurdert. Generelt kan det sies om registreringer knyttet til vassdragsundersøkelser i perioden, at de var svært knappe (Skogstrand 2020). Undersøkelsen som tok for seg Nedalsmyrene, varte eksempelvis kun i to dager. Fokuset var på steinalder, og en kvartsittbasert boplass fra yngre steinalder ved Store Hånktjønn ble identifisert (Martens 1969; Askeladden ID143878-1).

Sommeren 2023 ble det gjennomført en arkeologisk registrering av utvalgte deler av Nesjøbassenget, i forbindelse med damkronereparasjon og påfølgende nedtapping (Midthjell 2024). I særlig grad ble det påvist et stort antall samiske ildsteder. En del av disse kunne føres tilbake til vikingtid og middelalder. Et ildsted ved Store Hånktjønn, er i alder trolig nær boplassen som Irmelin Martens påviste i 1969. Dateringen til ildstedet er yngre bronsealder gjennom 14C, satt til 900-802 f.kr. (Midtjell 2024:33; Askeladden ID304668). Dette ildstedet avviker ellers noe i form og utførelse mot tradisjonelle samiske ildsted (Aernie). På rent generelt grunnlag er det også utfordrende å spore samisk etnisitet fra bronsealder og eldre epoker.

Ser man på området som skulle bli til dagens Falksjøen, så er det flere steder her som favoriserer steinalderboplasser/oppholdssteder. Dette fremgår tydelig av flyfoto over Nea-Essandsjø- Stuesjø 1953, hvor man da særlig langs østsiden av elveløpet ser ut til å ha gode forutsetninger for tørre banker/sandmoer. Disse flatene er av særlig interesse for prøvestikking, og vil være tilgjengelig under nedtappingen. Ser man over til svensk side, har man for øvrig en god illustrasjon på forholdet med kulturminner på tørre flater nær elv, med boplassene ved Biskopsån i Biskopsdalen syd for Sylsjöens vestre del. Her ligger det tre boplasser, som i store trekk har de samme kvalitetene som kunne tilbys ved elvebredden før Falksjøen ble skapt med ferdigstilling av Nedalfoss kraftverk i 1974 (Boplat L1946:6890, L1946:6814 og L1946:6228 – <https://app.raa.se/open/fornsok/>). Det vises også til fyndplats L1946:5978, som ligger ved elven som går østover fra Skarvdörröset/Skardøra og ned til Sylsjön. Det oppgis ikke i Fornsök hva funnet er (se lenke over), men det kan nevnes at Romboleden gikk over myrene som senere skulle bli demt opp til Sylsjöen. Leden har videre gått gjennom Skardøra. Det er heller ikke utenkelig at elvestrekket Nearöset/Nea vestover ned til nedalsmyrene (dagens Nesjø) har vært anvendt av pilegrimer og andre færende, i tillegg til de som var hjemmehørende i landskapet. Som de tidligere arkeologiske undersøkelsene i Nedalsmyrene/Nesjøen og Essand viser, er tidsdybden for menneskelig aktivitet i grensefjellene betraktelig, hvor da registreringene i 2023 ga en utvidet forståelse av aktiviteten i området.

Vi anser det som sannsynlig at det kan være automatisk fredede kulturminner i nedtappingsområdet tilhørende Falksjøen, som nå kan bli eksponert. Det kreves derfor en registrering av de tilgjengelige områdene når senkningen er på det laveste. Kravet gjøres i medhold av kulturminneloven §9.

Metode

Under registreringene er det aktuelt å bruke følgende metode:

- Visuell registrering på leting etter synlige strukturer
- Prøvestikking. Små prøvegroper på ca. 40 x 40 cm graves i områder der det er løsmasser og egnede områder for å finne bosetning. Gropene blir lagt igjen fortløpende og vil ikke føre til skade på eiendom.

Kostnadsdekning

Kostnader knyttet til den arkeologiske registreringen, samt nødvendig for- og etterarbeid, dekkes av tiltakshaver, jf. kulturminnelovens § 10, jf. § 9. Vi regner med at arbeidet kan utføres i løpet av 2 dager i felt med 2 personer.

Kostnadsoverslaget blir på til sammen kr 55 842,-

Kostnadsoverslaget er et maksimumsbeløp og kun medgåtte timer belastes tiltakshaver. For detaljer, se vedlagte budsjett.

Budsjettet inkluderer nødvendig for- og etterarbeid, ev. maskinkostnader, administrasjonsutgifter og lønns- og reiseutgifter. Riksantikvarens retningslinjer for budsjettering finner du her:

[Retningslinjer for gjennomføring av undersøkelsesplikten, og budsjettering av arkeologiske registreringer i henhold til kulturminneloven § 9, jf. § 10 - Riksantikvaren](#)

Når akseptskjema er signert er dette å anse som en bindende avtale. Når tidspunkt for oppstart er avtalt, vil Trøndelag fylkeskommune ha anledning til å ta et forskudd på inntil 50% av det aksepterte budsjett, jf. Riksantikvarens retningslinjer for budsjettering kap. III, pkt. 7. Dersom registreringen avbestilles etter at avtalen er inngått, kan dette medføre fakturering av påløpte utgifter og eventuelle bestilte tjenester. Det kan også påløpe kostnader fra entreprenør (der fylkeskommunen bestiller maskin på vegne av tiltakshaver), for deres planlegging og forarbeid knyttet til den konkrete registreringen. Bruk av maskin er ikke aktuelt i denne saken. Trøndelag fylkeskommune tar ikke økonomisk ansvar for erstatning av eventuell avlingsskade som følge av den arkeologiske registreringen.

Forutsetninger for gjennomføring av feltarbeidet

Vi ber om skriftlig bekreftelse på kostnadsoverslaget, helst på e-post til

postmottak@trondelagfylke.no med kopi til davtu@trondelagfylke.no

Signert akseptskjema anses som en bindende avtale mellom partene. Etter at oppstartsdato er avtalt, har tiltakshaver økonomisk ansvar for eventuelle påløpte kostnader, også i forbindelse med eventuelle avlyste/utsatte tiltak; se eget avsnitt under *Kostnadsdekning*.

Vi gjør også oppmerksom på at denne uttalelsen bare gjelder Trøndelag fylkeskommune.

Henvist litteratur:

- Martens, Irmelin. 1969. *Arkeologiske undersøkelser i Nedalen. Rapport 16.oktober 1969.* De arkeologiske museers registreringstjeneste. Bygdøy.
- Midtjell, Harald Bugge. 2024. *Nesjøen 2023. Rapport fra arkeologiske undersøkelser i Nesjøen og Essandsjøen sommeren 2023.* Sametinget og Trøndelag fylkeskommune. Trondheim
- Skogstrand, Lisbeth. 2020. Arkeologiske undersøkelser i vassdrag. Faglig program for Midt- og Nord Norge. Riksantikvaren. Oslo.
-